

Póti László:

VASTÁBORNOK. AZ EMBERSÉG LECKÉI

Kötet Valerij Zaluzsnijról, az ukrán fegyveres erők volt főparancsnokáról

A SZERZŐRŐL:

Dr. Póti László (PhD) vezető konzul, Magyarország Kijevi Nagykövetsége

A harkivi Vivat kiadónál 2024 augusztusában jelent meg Ljudmila Dolhonovszka *Vastábornok* című könyve Valerij Zaluzsnijről, az ukrán fegyveres erők volt főparancsnokáról. Szimbolikus, hogy az oroszok 2024. május 23-án egy Harkiv elleni támadás során rakétával éppen a kötetet kiadó Vivat Kiadó nyomdáját találták el, aminek következtében hét ember meghalt, és 22-en megsérültek.

A szerző, Ljudmila Dolhonovszka 2021 júliusától 2023 márciusáig Zaluzsnij stratégiai kommunikációért felelős tanácsadója volt. Ezt a posztot egyébként Zaluzsnij kinevezése előtt is betöltötte már, később viszont, a főparancsnok menesztése előtt, felmentették. Mindenesetre együtt éltek meg a „teljes körű háború” 2022. február 24-i kitörését, majd annak további bő egy évét.

A 202 oldalas, néhány fekete-fehér képpel illusztrált könyvet a szerző két nagy részre osztja: *I. A háború leckéi* és *II. Az emberség leckéi* című fejezetekre. Az első

Zaluzsnij szakmai életútját rajzolja meg, a második az emberi tulajdonságaira koncentrál, de közben mindkét fejezetben ugrál az időben.

Az előszót a szerző a főparancsnok 2022. márciusi szavaival indítja: „*Utolsóként hagyom el Kijevet. Ha a legrosszabbra fordul, biztos hogy nem adom meg magam élve.*” A könyv olyan kérdésekre keresi a választ, mint hogy mi formálta Zaluzsnij személyiségét és katonai-szakmai arcélét, miként sikerült neki cáfolni az orosz hadsereg legyőzhetetlenségéről élő mítoszt, mi a megkérdőjelezhetetlen tekintélyének titka. Ezekre a kérdésekre a szerző saját tapasztalatain túl Zaluzsnij rokonaival, barátaival, kollégáival és bajtársaival folytatott beszélgetések segítségével kereste a választ.

SZEMÉLYES VONATKOZÁSOK

Zaluzsnij 1973. július 8-án született katonacsaládban, a középnnyugat-ukrajnai Zvjahel városában (Zsitomir megye). Dédapja a cári seregben szolgált, nagyapja 1949-ben tért haza a második világháborús szolgálatból, és a család az északkelet-ukrajnai Szemenyivka faluban (Csernyihiv megye) telepedett le. Apai ágon sok rokon él Oroszországban, de az apa 2001-es halála után ezek a kapcsolatok megszűntek. Tizenhárom éves korában született

meg öccse, Artúr, akire sokat kellett vigyáznia, különösen a szülők későbbi válása után. Mielőtt a 9. osztályt követően a katonai vonalon tanult volna tovább, Zaluzsnij gépészeti technikumba járt.

A középiskola elvégzése egybeesett a Szovjetunió szétesésével, de akkor még lehetett jelentkezni oroszországi továbbtanulásra, amivel a fiatal Zaluzsnij élt is, és felvételt nyert az omszki katonai főiskolára. Ám idővel meggondolta magát, és a szevasztopoli haditengerészeti főiskolán szeretne volna folytatni, ahová viszont egészségügyi okokból nem vették fel. Így került a leendő tábornok az odesszai általános katonai felsőoktatási intézménybe. 1997-ben kitűnő eredménnyel elvégezte az akkor már a Szárazföldi Erők Főiskolája néven futó intézményt. A 2000-es évek elején több katonai továbbképzésen vett részt, majd 2023-ban – a teljes körű háború idején! – PhD-fokozatot szerzett (jogi területen) az Állami Büntetésvégrehajtási Szolgálat Akadémiáján.

A szerző feleleveníti azt is, hogy Zaluzsnij majdnem Oroszországba került vezérkari továbbképzésre 2012-ben. Az orosz Vezérkari Akadémia évi egy helyére Zaluzsnijt jelölte ki az ukrán katonai vezetés, de – ahogy a könyv fogalmaz –, közbelépett a korrupció, és egy másik ukrán főtiszt kapta meg a lehetőséget.

A könyv kitér azokra az időkre is, amikor Ukrajnában – nem függetlenül az ország általános állapotától – a hadsereget erőteljesen leépítették, a tisztek pedig nyomorúságos fizetést kaptak. Ezekben az inséges időkben – a kétezres évek elején – Zaluzsnij kilenc hónapig taxisként egészítette ki jövedelmét. Később a védelmi egyetemen folytatott tanulmányai alatt – amikor a fizetése 3500 hrivnya volt, és kollégiumi szobájának bérlelse 1400 hrivnyát vitt el –, újra keresetkiegészítésre szorult, így Kijevben elszegődött éjjeliőrnek egy építkezésre.

HOGYAN LETT FŐPARANCSNOK?

Zaluzsnij a háború közvetlen közelébe 2014 júliusában került először, amikor Kelet-Ukrajnában a C szektor parancsnokává nevezték ki, ami az öt szektor közül Donyeck megye déli részét ölelte fel. Rögtön a helyszínre szállításakor meglőtték az öt szállító dzsip tetején lévő géppuskakezelőt – ami a könyv szerint örökre bevésődött az emlékezetébe. A keleti frontról 2015 májusában rendelték vissza; a könyvben úgy emlékszik vissza ezekre az időkre, mint amelyek „*elég tanulságosak*” voltak.

Zaluzsnijt 2021. július 27-én nevezték ki az ukrán fegyveres erők főparancsnokává. A szerző szerint Zaluzsnij ismétlődően úgy utalt erre, hogy ez számára „*teljesen váratlan*” volt, mert álmainak csúcsa az összhaderőnemi hadműveleti parancsnoki poszt volt. Ám 2021 júliusában telefont kapott az Elnöki Hivatalból, hogy fáradjon be. Zaluzsnij azt válaszolta, hogy ehhez engedélyt kell kérnie akkori felettesétől (mostani utódjától) Olekszandr Szirszkijtól – amire azt a választ kapta: „*Nem, nem kell szólni róla!*” Végül július 23-án megjelent az Elnöki Hivatalban, és az elnökkel való „*elhúzódo*” beszélgetés során derült ki számára, hogy milyen posztra szánják. Ezt követte még egy találkozó pár nap múlva, amikor véglegesen közölték vele, hogy megfelelőnek tartják a főparancsnoki posztra. Ezután sor került még egy találkozóra az elnökkel, aki – a könyv szerint – azt mondta: „*Az Ön elképzelése megfelel nekünk. Bízunk Önben. Úgy kell dolgoznia, hogy a hadsereg visszatérjen a normális kerékvágásba!*” Így lett Zaluzsnij 48 évesen a teljes körű háború előtti évben főparancsnok, úgy, hogy egyszerre két beosztást ugrott a katonai hierarchiában – a szárazföldi erők parancsnoki és a vezérkari főnöki pozíciót.

KÉSZÜLÉS A NAGY HÁBORÚRA

A könyv emlékeztet arra, hogy az ukrán fegyveres erők fejlesztésének 2006-ban kidolgozott programja hét forgatókönyvet vázolt, amelyből négy az Oroszországgal szembeni alkalmazást írta le. Az egyik a krími intervenciót, a másik a 2014-es donbaszi belső káoszt, majd az orosz reguláris erők beavatkozása utáni helyzetet, az utolsó pedig a teljes körű háborút vázolta. Ennek a vízióknak a megfogalmazásától datálódik – írja a könyv –, hogy „*az ukrán fegyverek nem Nyugat, hanem Kelet felé kezdtek irányulni*”. Amikor 2010-ben Viktor Janukovics elnök hatalomra került, az akkori védelmi miniszterrel megismertették ezt a titkos dokumentumot, aki nagyon felbőszült, és azt mondta, hogy „*akik ezeket a forgatókönyveket kidolgozták, örültek*”, így ezt a munkaanyagot sohasem hagyták jóvá hivatalosan.

A könyv úgy idézi fel, hogy Zaluzsnij 2021 nyaratól számított a teljes körű háború kitörésére. Ennek bizonyításaként utal az Ukrajna függetlenségének 30. évfordulóján, 2021 augusztusában elmondott beszédére: „*Reális veszélye van az agresszor ország részéről egy teljes körű agresszióknak, és erre fel kell készülnünk.*”

A szerző felidézi Zaluzsnij szavait a teljes körű háború kitörését közvetlenül megelőző időszakból, amikor borúlátóan úgy fogalmazott: „*Ha minden irányból támadnak az összes felkészült taktikaizáslóalj-csoportjaikkal, akkor 20-21 napig tudjuk tartani magunkat.*” A felkészülés része volt, hogy az összes ukrán alakulat mozgásban volt, és ezeket a mozgásokat éjjel hajtották végre. A könyv szerint a háború kitörésének pillanatában 110 ezres hadra fogható állománnyal rendelkeztek, amely erők nagy része az orosz határ mentén 400 km-t lefoglalva állomásozott, miközben a február 24-én megnyitott front teljes hossza 2500 km volt, és akkor még nem számoltuk bele a Fekete-tenger és az Azovi-tenger 1200 km-ét. Zaluzsnij akkori szavai szerint akkora erőt vonultattak fel az oroszok, ami „*öt Ukrajna méretű ország elfoglalására is elegendő lett volna*”.

Zaluzsnij már az orosz támadás előtt be szeretne volna vezetni a hadiállapotot és az általános mozgósítást, de ezt a politikai vezetés nem fogadta el. Volodimir Zelenskij elnök azzal érvelt, hogy nem szabad az ellenségnek ürügyet szolgáltatni, az országon belül pedig nem szabad pánikot kelteni.

AZ ELSŐ HETEK

2024. február 24-én a szerző, aki a főparancsnok civil kommunikációs tanácsadója volt, úgy döntött, hogy bemegy munkahelyére, amely ettől a naptól kezdve egy, a szovjet időkben kialakított, mélyen fekvő, föld alatti bunker volt. Ezt a helyet úgy jellemezte, mint egy „*kisvárost*” a föld alatt, liftekkel, több kijáratral, amelyet 2015–17-ben éppen Zaluzsnij irányításával újjáépítettek fel – a komplexum kb. 500 ember elhelyezését tudta biztosítani. Dolhonovszka az első napon a következőképpen írja le a parancsnoki teremben a helyzetet. Zaluzsnij egy hosszú asztalnál ült a terem közepén, előtte monitorok, telefonok – a hadszíntéri parancsnokokkal videokapcsolat útján kommunikált. Két oldalán helyettesei, Jevhen Mojszuk altábornagy és Viktor Balan vezérezredes, valamint Szerhij Saptala altábornagy, vezérkari főnök, Ivan Rusznak és Hanna Maljar védelmi miniszterhelyettesek. Jellemző momentumként említi a szerző, hogy a parancsnokok hatalmas papíralapú térképeken dolgoztak. Délután négy óra felé teát és „*olcsó sajtos-felvágottas*” szendvicseket hoztak, amit a vezetők – munkájukat folytatva – gépiesen ettek.

A teljes körű háború kezdete után négy-öt nappal az a rend állt be a parancsnoki teremben, hogy a főparancsnok, a vezérkari főnök, valamint a főparancsnok-helyettes felváltva dolgoztak, így mindenkinek jutott idő a pihenésre a számukra rendelkezésre álló kis szobában.

Az első időben folyó munkát úgy írja le a szerző, hogy nem voltak hagyományos értelembe vett megbeszélések, hanem gyors döntéseket igénylő operatív kommunikáció folyt a teremben. Zaluzsnij naponta kétszer kapott jelentést a fronton harcoló csapatok parancsnokaitól, ezután késő este ő maga jelentett Zelenszkijnek. Az elnök pedig mindennap délelőtt tízkor tartott megbeszélést a biztonsági-védelmi szektor vezetésével.

KIJEV VÉDELME

A főparancsnok egyik legfontosabb feladata Kijev védelme volt. Az oroszok négy fő irányból támadtak: Csernyihiv felől (északkelet), Szumi felől (kelet), Zsitimir felől (nyugat) és Csernobil felől (észak). Zaluzsnij elgondolása az volt, hogy be kell engedni az orosz hadoszlopokat, és utána elvágni azokat az utánpótlási útvonalaktól, majd a főváros előtt megsemmisíteni őket. Konkrétan Kijev védelmével Olekszandr Szirszkij, Zaluzsnij későbbi utóda foglalkozott. A Kijevért folytatott csata fordulópontja a fővárostól 28 km-re lévő Mosun falunál volt, amelyet március 21-én sikerült felszabadítani. Majd március végére véglegesen csődöt mondott az orosz kísérlet a főváros bevételére. Március 31-én felszabadították Irpinyt, Kijev megye pedig április 2-án tisztult meg az agresszortól.

GONDOLATOK GERASZIMOV RÓL

Zaluzsnij az orosz vezérkari főnököt „erős, ravasz és kiszámíthatatlan” ellenségnek tartja, akit „a győzelem érdekében tisztelni” célszerű. Az ellenséget „el kell pusztítani, de nem szabad alábecsülni”. Geraszimov műveit Zaluzsnij a tanulmányai alatt már megismerte, a háború alatt pedig újraolvasta. Az orosz hadtudomány magas szintjét azzal magyarázza, hogy „ez az ország egész történelme alatt háborúzott”. Hozzáteszi, az különbözteti meg őket, hogy „szisztematikusak”, azaz minden megvívott háborújukból levonják a következtetéseket. Ugyanakkor az Ukrajna elleni háborút is úgy vívták, ahogy az náluk le volt írva – és ez kedvezett Ukrajnának.

BEAVATKOZÁS „FELÜLRŐL”

A könyv szerint 2022 nyarának végétől kezdődött meg a hadműveletekbe való beleszólás „felülről”, ami nem valamiféle kivételes ukrán jelenség volt, így szokott ez történni a világ más táján is: a politikusok prioritásai eltérnek a katonai vezetésétől. A politikusok beleszólására hoz a szerző egy kissé virágnyelven megfogalmazott példát. Bahmut városának nehéz, hosszú tíz hónapos védelméről, amelynek célszerűségét sokan megkérdőjelezték, Dolhonovszka a következőket írja: „Már 2022 szeptemberében a terepen lévő katonaság, vagyis a feladatokat közvetlenül végrehajtók azt mondták, hogy el kell hagyni Szoledart és Bahmutot, és el kell foglalni a Donyeck megyében lévő uralkodó magaslatokat. Ugyanezt a verziót a vezérkar is osztotta. De végül egy másik stratégiát hagytak jóvá – Bahmut megtartását.” Nem mondja ki, de érzékelteti, hogy erről Kijevben a politikusok döntöttek, és így míg a város normális esetben csak műveleti jelentőségű lett volna, a politikai döntés értelmében stratégiaiá nőtte ki magát.

A *Hősnek és nem sztárnak lenni* című alfejezetben a szerző az egész könyvben ott lappangó és csak nagyon óvatosan és időnként előkerülő témát feszeget. A Time 2022. szeptemberi száma Zaluzsnijt a „háború arcának” nevezve hozta a címlapon, a világsajtó tekintélyes lapjai pedig további dicsérő jelzőkkel látták el. Ukrajnában 2022-ben Zelenszkij után a legnépszerűbb politikusnak választották.

Mivel Zaluzsnij sohasem tekintette magát politikusnak, annak érdekében, hogy „*elkerüljék a feszültséget az elnökkel, a publicitást és a dicsőítést*”, Zaluzsnij elzárkózott a médiaszereplésektől. A szerző legfőbb példaként a Netflix és a CNN interjúkérését nevezte meg a háború kitörésének első évfordulóján. Dolhonovszka végül nem kerülgeti a forró kását, és kimondja, hogy a politikusok Kijev megvédése és a front stabilizálása után „*hadvezéreknek képzeltek magukat, és kezdtek beleavatkozni a műveletek tervezésébe, sürgetve a győzelmet*”. Ha Zaluzsnij nyilatkozott volna erről, akkor saját lemondását írta volna alá, hazudni pedig nem akart, így maradt a hallgatás.

A szerző ezután még tovább megy és rögzíti, hogy a hallgatás fő oka „*az elnök környezetének féltékenysége Zaluzsnij népszerűségére*”, amely mondatból kivethette volna a környezet szót, mert vélhetően Zelenszkij személyes politikai féltékenységről volt szó. Az Elnöki Hivatal állandó népszerűség-mutatói mérései, összehasonlításai mind azt szolgálták, hogy „*ne jelenjen meg politikai vetélytárs*” – összegzi a szerző.

A könyv elfogult Zaluzsnijjal szemben, a szerző folyamatos csodálatát fejezi ki, és jöllehet nem ruhazza fel emberfeletti tulajdonságokkal a főszereplőt, mégis egy meglehetősen idealizált képet kapunk a háború első főparancsnokáról. Ugyanakkor ez az első olyan könyv, amely testközelből közvetíti a 21. század első nagy háborújának fontos jellemzőit, történéseit. Ráadásul kimondja, megerősíti azokat a korábbi vélekedéseket, hogy Zaluzsnijnak elsősorban Zelenszkij miatt és nem szakmai okokból kellett távoznia posztjáról.

A Vastábornok jelenleg nagykövet az Egyesült Királyságban, tehát – a becenevét némileg parafrázálva – a Vaszilj országhoz, de egyáltalán nincs kizárva, hogy hazatér az ukrán politika világába, és újra főszereplő lesz.

Ljudmila Dolhonovszka:
Zaluzsnij heneral. Uroki ljugyanosztyi
Vivat, Harkiv, 2024, 202 oldal